

El nom de Manresa (I)

HISTÒRIA MANRESANA. El nom de Manresa és una incògnita que encara avui dia es debat. En aquest article farem un repàs a les teories que s'han donat durant l'Edat Moderna, com a proposta. Com veureu, la majoria eren fantasioses i tenien com a objectiu enaltir la ciutat, dotant-la d'un passat que no tenia.

Per començar, una cita del mestre

Qualsevol ciutat que al llarg del temps ha anat creixent i adquirint importància vol conèixer el seu passat. L'historiador [?] sovint es troba desproveït de fons d'informació. Aleshores pot 'novel·lar' un passat brillant (posats a inventar, fem-ho bé), o bé prendre com a referència altres situacions semblants i elaborar alguna hipòtesi creïble?.

Albert Benet i Clarà (Manresa medieval, dins 'Història del Bages I')

Manresa, com he anat apuntant durant tots aquests articles, té un problema amb el seu passat pre-comtal. I és que, ni de l'Alta Edat Mitjana, ni de l'Antiguitat hi ha cap font escrita que en parli. Per això tot el coneixement que tenim d'aquests períodes ve de l'arqueologia. En èpoques anteriors, però, per la ciutat era un problema no tenir un passat romà esplendorós, com el de Lleida, Vic, Barcelona, Badalona, Tarragona.... Així que diversos autors van proposar un passat èpic per la ciutat, de lluites amb els romans, destruccions, guerres, cabdills mítics... Inventat. Tot.

Anthanagia

La cosa va començar l'any 1538, quan un historiador valencià, Pere Antoni Beuter (1490 - 1554), va publicar un llibre, amb un títol inacabable, d'aquells que els agradava fer abans: "*Primera part de la història de València, que tracta de les antiquitats d'Espanya i fundació de València, amb tot lo discurs fins al temps que l'inclit rei don Jaume la conquistà*". El cas és que es parlava del que va passar a Espanya i València des del diluvi universal fins a la conquesta del rei Jaume I, el 1238. I en un capítol parlava sobre la presència romana i les revoltes dels íbers, basant-se en textos d'un dels historiadors romans més famosos, Tit Livi. En una d'aquestes, parlava de dos prínceps, uns tals Amusit i Leoner, prínceps d'Ausa i Antanagrum (o Athanagia) i co-prínceps d'Urgell, que s'havien alçat contra els romans però havien estat derrotats. I el senyor Beuter deia que Athanagia era Manresa. Però clar, l'un i l'altre nom no s'assemblen en res! Així que es va inventar que la ciutat es va revoltar per segon cop, i que aleshores els romans la van destruir fins a tal punt que les cendres de la ciutat arrasada cabien dins el palmell de la mà. Manu Rasa. Què maco. No?

Resulta que el senyor Tit Livi mai no va esmentar el tal Leoner d'Anthanagia, mai va dir que hi hagués cap co-príncep d'Urgell (que és un comtat medieval!), mai va dir que la ciutat d'Athanagia hagués estat destruïda, sinó sotmesa; i en tot cas estava parlant dels ilergets! I ja vam dir que els Manresans no sabem que érem, però lacetans no, i encara menys ilergets, que eren la gent de Lleida!

La cosa és que la identificació de Manresa amb Athanagia/Manu Rasa va fer fortuna durant molt de temps. Era tot un honor, una ciutat que lluitava contra l'invasor romà i que després s'aixecava de llurs ruïnes.

Athanagia segueix venent llibres avui dia. Cert autor l'ha situada a Sanahuja.

Bacasis

El següent a escriure alguna cosa interessant sobre el tema fou l'arquebisbe de París Pere de Marca (1595-1662), que durant la seva vida va publicar diversos llibres sobre la història de la marca hispànica de l'imperi carolingi. Aquest bon home es va llegir Tit Livi amb més atenció i es va fixar en el que dèiem: que la tal ciutat d'Athanagia era una ciutat ilergeta i que no fou destruïda! Així que va proposar una altra cosa. Va suggerir que Athanagia era Lleida, que el nom era una forma deformada del grec Atanasia (immortalitat), i que els romans en sotmetre-la, van obligar a canviar-ne el nom.

I per Manresa, va recórrer a un dels primers geògrafs de l'antiguitat, Ptolomeu, que afirmava que una de les ciutats dels ?lacetans? era Bacasis. Aquesta Bacasis hauria vist com el seu nom es deformava i com finalment només es feia servir per definir el terme de la ciutat. Bages. El cert és que no era una versió gens èpica i no relacionava el nom de la ciutat amb llur història, així que no va tenir gaire èxit.

L'arquebisbe de París, Pere de Marca.

El falsificador

El seu nom era Joan Gaspar Roig i Jalpí, va néixer a Blanes el 1624 i quan rondava la quarantena d'anys es va establir a Manresa. Era membre d'una Orde religiosa mendicant i va publicar força treballs sobre la història de Catalunya. El més sonat fou el seu Llibre dels fets d'armes de Catalunya, que va publicar amb el nom de Bernat Boades, un suposat autor de tres-cents anys enrera. Pel que fa a Manresa, va publicar l' Epítome histórico de la muy ilustre ciudad de Manresa. I aquí comença la diversió pel que ens interessa.

Un dels autors clàssics, Plini, situava una illa anomenada Athana al golf pèrsic. Doncs Roig deia que els seus habitants van deixar el país i es van instal·lar a l'interior de Catalunya, ¿meravellats per la salubritat del país català?. D'aquí va néixer Manresa. Per la resta, es limitava a repetir la història de Beuter, que la ciutat es revoltava contra els romans per segon cop i aquests la destruïen... però com que sabia que hi havia moltes ciutats que reclamaven l'honor de ser Athanagia, es va inventar dues làpides romanes que suposadament s'havien trobat a Tarragona feia pocs anys, on hi apareixia el nom de ¿Manrasen? en una i ¿Manrasa? en l'altra. Els historiadors posteriors, però, tenen moltes proves (i molt evidents) que totes dues làpides són falses.

(Jofre Fité)
Reconstrucció de les plaques que Roig i Jalpí va dir que havia trobat a Tarragona

El proper dia veurem tres propostes més pel nom originari de Manresa: Minorisa, Mentissam i Minurisia. Un d'aquests tres és, clarament, fals, pel que diu la gent que en sap. Sabríeu endevinar quin?

Per saber-ne més...

Alfred Broch, *El poblament pre-romà i romà a la comarca del Bages* (Capítol 10). Segles VI-I aC, UAB, Bellaterra, 2000.